

10 ЛЮБОПИТНИ ФАКТА ЗА ПАМЕТНИКА НА ВАСИЛ ЛЕВСКИ В СОФИЯ

22 октомври 1895 год. е открит паметникът на Васил Левски в София

Оттогава той неизменно е сред най-разпознаваемите символи на столицата на България.

1. Паметникът е сред първите паметници, издигнати след Освобождението в новата столица. Разположен е на метри от бесилото на Васил Левски, където е екзекутиран от турския поробител на 18 февруари 1873 г.
2. За издигането му са необходими 16 години. Решението за строежа е взето на 6 август 1878 г. от първия Софийски градски общински съвет по предложение на граф Игнатиев.
3. С проектантската част е натоварен градският архитект Адолф (известен у нас като Антонин) Вацлав Колар - автор и на първия градоустройствен план на град София (1878-1879 г.). Средствата скоро свършват и строежът е изоставен.
4. Строителството е подновено през 1884 г. Съставена е комисия със секретар Христо Ковачев - учител, съратник на Левски и член на Софийския революционен комитет, като в решено в основите на паметника да бъдат положени костите на героя. Те трябвало да бъдат намерени и идентифицирани след разкопаване на намиращите се

наблизо предполагаеми погребвания. Това, както изглежда, въпреки явилите се свидетели, се оказва неосъществимо.

5. За подновения строеж през 1891 г. многократно са били отпускани средства от общинския и държавния бюджет. Допълнително са организирани дарителски кампании. Крайната сметка е 70 000 златни лева, които многократно надвишавали реалната цена на обекта.

6. За изработката на основната част от колоната на паметника е нает италианският каменоделец Абрамо Перукели. Скулптурните детайли са дело на чеха Франтишек Новак.

7. Първоначално, за изработване на барелеф, е сключен договор с Йозеф Страховски, но общинарите не са доволни и наели Рудолф фон Вайр. Така бил създаден бронзовия барелеф на Левски, поставен в медальона на западната страна на паметника. Канделабрите и веригите около монумента са дело на виенската фирма „Рудолф Филип Ваагнер“. Тя е известна с изработването на скулптурите и решетките на Орлов и на Лъвов мост.

8. При завършването си, паметникът се състои от неправилна четиристенна пирамида, върху която се издига гранитна пресечена пирамида. Висок е около 13 м. Четирите му страни са богато декорирани с разнообразна каменна пластика. Стилът на паметника е „Възраждане“ („Ренесанс“). Авторът Адолф Вацлав Колар (1841-1900), чех по народност, е признат за един от най-талантливите чуждестранни архитекти у нас, оставил на столицата шедеври като сградата на Военната академия и Военния клуб.

9. Надписите на четирите страни на паметника гласят:

- Западна страна: „На великия български апостол на свободата Васил Левски признателното отечество“.

- Северна страна: „Роден на 1837 г. 6 юний в Карлово, умрял мъченически на 1873 год. 6 февруарий в София“.

- Източна страна: „Пържествено открит на 1895 г., 22 октомври“.

- Южна страна: „След 12 годишно проповядване народу борба за свобода, Левски, ранен и пленен при Кърчинский хан, бил хвърлен в Софийската тъмница и обесен тук, на това място“.

10. През октомври 2013 г. са откраднати осем грифона от паметника. В последствие един от тях е върнат в НИМ от роден предприемач, който го откупва срещу голяма сума. През февруари 2014 г. всички грифони са възстановени с нови от известния български скулптор Марин Марков, като са използвани уникални чертежи от края на 19 век, а паметникът заблестява в пълния си блясък.

